

نین سکھ میرا قلمی ناں ہے، اصل وچ میں خالد محمود ہاں۔ میرا جم پل تے سارا پنڈاں دا ہے پر میں پچھلے 25-26 وریاں توں لاہور شہر وچ رہندا آتے اوتھے میں وکالت کردا ہاں۔ تے میں جیہڑیاں پہلیاں چیزاں سنیاں، پڑھیاں، لکھیاں، سنیاں اور پڑھیاں، اوہ ساریاں پنجابی وچ سن جویں قصے کہانیاں، لوک گیت، صوفی شاعری، تے اوبناں، اوبناں نے مینوں، ایہناں کو میں اوبناں توں پر جھات ہویا کہ میں شاعری لکھنی شروع کردتی۔ تے جیہڑی میں شاعری کردا ساں، اوہدے اتے وی، اس ویلے دے حساب نال جیہڑا میں جو سوچدا ساں، جو سمجھدا ساں، اوہ میں لکھ دیندا ساں تے جویں کے میری اک نظم اے، "کالے کھاتے"۔ "بھیاں تے کھلے کالے کھاتے، اکھیاں دی کھیتی وچ بیجے رتے جگرتے، تے تاں بیٹنباریاں، ساویں نیند رہن رکھ کے، لیا دا وپاریاں، ساتھوں نیلے سفنے کھس گئے، دریاواں کولوں بدل رس گئے، دیے کے وصلوں دا نچرا مور، پہلی یاد لیاؤندی اے، رل گئے چن، چوکیدار تے چور، پر رت راہ دکھاندی اے - میں انج دیاں نظماں لکھدا ساں، گیت کافیاں، پر کدھرے کدھرے مینوں انج لگدا سی کہ میں پوری اپنی جیہڑی گل اے اپنے اندر دی، اوہ نہیں کر سکدا، اس واسطے فیر میں کہانیاں لکھنیاں شروع کیتیاں۔ کہانیاں وچ میں ایہہ جتن کیتا اپنے ولوں، چنچ کیتا، کہ میں، میرا رنگ ڈھنگ جیہڑا ہے اوہ کوئی اپنا ہووے وکھرا۔ جیہڑا پہلے لوکی جس طرح لکھدے سی، میں اوبناں کولوں اثر تاں ضرور لیا اے پر میں کوشش کیتی کہ اوہدے وچ میرا اپنا اک رنگ ہووے، اوہدے وچ میں سماجی اور تاریخی چیزاں نوں وچ رکھدا ساں، سیاسی وی سارے۔ تے جسراں میری اک کہانی ہے "اتھل پتھل"، اوہدا میں اک تھوڑا جیہا حصہ وی تہانوں پڑھ کے سناؤندا ہاں - "اتھل پتھل، انھے واہ بھاجڑ، ایدھروں اودھرتے او توں تھلے، کوئی سدھ پتھ نہ رہا، اپنچیت سبھناں نوں اپنی اپنی پے گئی، وگ تگ لگی، جھٹ پٹ ہوئی، کدی آگ سگ پچھ دس کہنوں، کیہڑا اپنا کون پرایا، سجن دشمن اکو کھاتے، منہ ملہرا نہ دید لحاظ، امداد لئی کسی پہلی نوں واز مارن دا ہوش کہینوں، کسے اپنے پیارے نوں بچاون دا آر کون کرے؟ اگے - پچھے، پر بیٹھاں دگرے ڈھندے، مردے مارے، جدھر جدا واہ لگا، اپنا اپنا سر لے گئے، جھٹ کھلو کے اپنی تھان چھڈن لگیاں کوئی جھیرا نہ۔ اگے کتھے جانا ہے، اوہ وی سکھ دی گھڑی وچ بے کے گوڑن دی گل، موت جیتی دی لکن میٹ وچ، جتھے تھان چلے، اتھے ہی کسرنا پیندا۔ نت ایہناں نال ایہہ ہی ہووے، دھر کوئی نہ دھڑا، کدوں کیہڑا وات لوے، کیتھوں بوہڑے کون، جیہڑے اکھاں وچ وسے نہیں اوبناں کی چیتے رہنا؟

وہڑھاناں کندھ بنیرا، واڑ و لگن نہ راکی، کوئی وی پکا سہ بندھ نہ، بن مرن لئی لہجھ کتھے، بے بس نمائے، سو وادھا ودھیکی، ایہہ کسکن ناں، کسے ویلے وی دیس نکالے دا حکم ہو سکدا، جھٹ وچ ہی گھروں بے گھر، مقدمہ اپیل کدے اگے، وکیل دلیل کوئی نہ، ایہناں دی اپنی کیہڑی تھان، پکا پتہ نہ دسن جوگے، کالے کوجے کم دے نہ کار دے، کسے قصہ کہانی دا مال مسالہ، نہ گیتاں دے پاترتے نہ ہی کندھاں تے لگیاں موتاں وچ، نہ رکھے ہوئے پالتو، ایویں وادھو جسے، کون ایہناں دی فکر کرے، کسے وڈی اساری دے بھائیوال نہیں، گوند بناون نہ ماکھیوں ریشم، ککھ جڑا جنور دانہ دانہ ڈھوندا، پوری برادری رل کے ایویں مٹی دی لپ جوڑے، کوئی ایہناں دی کھکھر دے، نہ جالا ان کے شکار کرن۔ نہ ایہہ اڈ چک کرن اجاڑا بہتا، چیتیر تریڑ تے موری دے وسنیک، چکھیاں ٹنگاں ہنڈیاں وی، دو پیراں بیٹھ مدولے جاون، تے جے کدی ایہہ تک لکوڑے، چک مارن، آپ مار جاندے، چک نہیں چھوڑے، پر کدھرے کدی کرائیں "

انج دیاں کہانیاں میں لکھدا سی تے میریاں کہانیاں دے دو پراگے، "ٹھیکیاں" تے "اتھل پتھل" چھپے، تے اس توں بعد مینوں اک کہانی لکھن دی سدھر ہوئیں، جدا ناں سی لاہور دی ویل، اوہدے واسطے میں لاہور دے بہت سارے پرانے لوکاں نوں ملدا رسیا جتناں وچ دکھ دکھ پیشیاں دے، دکھ دکھ ورگاں دے لوک سن، ہے سن سارے دے سارے وڈی عمر دے، بڑھے ماٹیاں تے بالے، اوہناں کولوں لاہور دے بارے میں اینیاں کو گلاں سنیاں کہ میں لکھدا گیا اور اوہ اینیاں کو کہانیاں کھٹیاں ہو گئیاں، کہ مینوں انج لگے کہ میں ایہناں کہانیاں نوں جوڑ کے تے کوئی ناول وی بنا سکدا۔ پر اوہ میرے کولوں ناول بندا نہیں سی کیونکہ ایہہ کہانیاں دکھوں دکھ لوکاں دیاں سی اور دکھے دکھے ڈھنگ اور دکھے دکھے لوکاں دے رنگ اور اوہناں دے پیشے دکھ دکھ، کدھرے کنجراں دیاں کہانیاں، کدھرے کئی جوارینے، کئی چیرے جرم دے وچ کئی لوک پھڑے گئے، اوہناں دیاں کہانیاں، فیر پڑھدیاں پڑھدیاں، نال میں پڑھدا وی ریا، لاہور دی ہسٹری اور اس طرحاں دیاں چیزاں، اوہناں دے نال رل کے میرے اندر اک بہت، اک چیزاں کھٹیاں ہونیاں۔

تے فیر اک واری میں "حقیقت الفقرا ناں دی اک کتاب میرے ہتھ لگی جہدے وچ دو فقیراں دی اک کہانی سی۔ اک مادھو دی اور اک حسین، اے دو مکھ پاتر سن اوہدے، وچ دلا بھٹی وی آؤندا اے، وچ اکبر بادشاہ دی وی ساری گل ہے، اوہ جس ویلے میرے سامنے آئی، تے میریاں بہت ساریاں کہانیاں، مینوں انج لگا کہ میں ایہنوں اس کہانی دے وچ پرو سکنا آں اور ایہنوں میں اک ناول بنا سکنا ہاں۔ انج فیر

میں اوه کہانیاں نوں جوڑ کے، تے ایسہ ناول بنایا۔ میرے مکھ پاتر جیہڑے ناول دے بنائے میں، اوه اک نیشنل کالج آف آرٹس دا اک پروفیسر، ٹیچر اے، حسین، پینٹر اے اوه۔ اور اسے طرح اک محبوب الحق جیہڑا ہے، جیہڑا فیر مادھو بن دا اے اور اوه اپنیاں یاداں دے وچ، اپنیاں گلاں دے وچ، اوه مادھو لال حسین بن کے تے لاہور نوں کھوجدے نے اور اس کھوجن دے وچ اوه لاہور دیاں گلاں کرن وچ ہی میری کہانی جیہڑی اے، اوه اگے چلدی اے۔ میرے اس ناول نوں، "ڈھاہاں ساہت انعام" ملیا تے اوہدے واسطے میں ایتھے وینکورو آیا آں، کچھ دن پہلاں، دو تن دن پہلاں، اوہدا فنکشن سی تے اوه بینوں انعام ملیا۔ میں اپنے اس ناول، مادھو لال حسین، ناول دا پورا ناں اے "مادھو لال حسین - لاہور دے ویل"، میں اوہدا کچھ حصہ تہانوں پڑھ کے سناؤنا آں۔ اس ناول دے پنجی چپیٹر نے، تے ایہدا پہلا چپیٹر اے "بسنت"۔

بسنت 2005، ایہدا پہلا چپیٹر اے، اوہدا، اک بیچ میں تہانوں پڑھ کے سنا رہیا آں۔ "بسنت 2005 - ساجن دے ہتھ ڈور اسڈمی، میں ساجن دی گڈی، نی اسیں اوه کھڈاہاں لئی، اوہدا ایسہ گائے قدرت انج منظور کیتا، کہ اوه اے چپت ہی ہویا تے سنہر چڑھی دی چنچل پوک نوں بول دان ہوئے۔ نی مائیں سانوں کھیڈن دے، میرا وت کھیڈن کون آسی۔ واری نال واری دے کے، سر وچ سر لاندیاں پر بیٹھاں اڈدی چھینکی جیہڑاکی ہونا نال ڈولدے جیہڑے بوئے تے بوے، اوه نیو جائے۔ اوہدے مہنچے لگن توں اگدوں ای، اوه اڈاری مارے تے جا کے ہور بوئے نوں جھوٹن لگت پوے۔ ساون پر کھیندیاں پیلا رنگ، اک دو جے نال کھیڈدے - کھیندے پھل، جیوں روں توں پورے جو بن وچ پھلورا دیوی پنجاب سرسوتی پوجا لئی آئی ہووے۔ ایس رسیدہ موسم دا ہمنام، پوربی ٹھار دا سمپورن راگ، اوہدے چت وچ لیہیا۔ راگ مالا وچ جدا روپ، سوبنا، سبھرا تے ساوا، جوگیئے جامے وچ مسیا محبوب، رنگ لہردے رے پر اوہدیاں اکھاں کدھرے گواچ گئیاں۔ چروکنے فوت ہوئے لالہ جی لاہوری، اوہدے کناں وچ بسنت دہاڑ دی ودھائی دتی۔ اوه کیہ ویکھدا اے سروں دی پہلی لاہور شہر بن کھلوتی۔ لہوریاں تے لاہورناں نوں بسنت ڈھیر پھبی۔ ہر بھئی بسنتی چنیاں، چولے تے پگاں اے کل ہی تے بھراواں بھیناں نوں میلہ دتا۔ اوہنے پر ویکھیا تے آسمانی گڈیاں دی ہمار کھڑی۔ ساہویں مہاراجہ رنجیت سنگھ تے رانی موراں، گمبوج ناں دے لاڈلے ہاتھی اتے اسوار درگاہ مادھو لال حسین وے بسنت مناون آرے۔

پورا لاہور گا رہیا - رت آئی بسنت ہمار دی، سانوں سک ہے مادھو یار دی۔"

زیادہ جہڑا میں دیکھ رہا میں کہ بوہتے لوگ شاعری کردے نے، جہڑی ایہہ پروز اے، اوہدے ولّ لوک گھٹ آؤندے نے، فکشن بہت گھٹ لوگ لکھدے نے، زیادہ ساڈے والے پاسے، پاکستان والے پاسے جہڑا پنجاب اے، اوہدے وچ، بوہتے لکھن والے جہڑے نے، اوہ شاعری کردے نے، اوہ پروز ولّ بہت تھوڑے نے، زیادہ توں زیادہ لوڑ ہے کہ لوک جہڑے نے، اوہ پروز لکھن، فکشن لکھن، کہانیاں، ناول، ڈرامے، اس طرح دیاں چیزاں لکھن تے اوہدا زبان نوں زیادہ فائدہ ہوئے دا۔ شاعری دے وچ، زبان جہڑی ہے، شاعری دی زبان اس طرح، جدوں تسمیں بنا رہے ہندے او زبان نوں، زبان دے دکھوں دکھ شید جہڑے ہندے نے، اوہوں ساہمنے آؤندے نے، جس وقت پوری جہڑی زندگی اے تہاڈی اوہوں زبان دے وچ لکھیا جائے، تے تہاڈی آج دی زندگی جویں گزر رہی اے، اوہدے وچ زبان کوں دی بولی جا رہی اے، کوں دی بولی جانی چاہیدی اے، اوہ سارا جہڑا اے، اوہ فکشن دے راہیں تسمیں کر سکدے ہو۔ پر اوہ ساڈے زیادہ لوک... شاعری.. کر رہے نے اور اک اوہ... کجھ لوک نے، جہڑے بہت ہی، اوہناں دا سٹائل، ڈھنگ جہڑا اے، بہت پرانا اے اور کجھ کجھ لوک ایسے نے جہڑے کہ بہت ہی ماڈرن نے۔ جہڑے ماڈرن نے، اوہناں دا وی ایس طرح اے کہ اوہ سماج نال نہیں جڑیا، اوہناں دا اوہ، رولیت نال نہیں جڑوے لوک نہ، بالکل ماڈرن ٹیکنیک اور اس طرح دیاں چیزاں۔ اور جہڑے روائی نے اوہ بالکل روائی اور اس طرح دا لکھدے نے۔ ضرورت اس چیز دی ہے کہ آج دا جہڑا ہے جو کجھ، جہڑیاں آج دے مسٹے مسائل نے لوکاں دے، اور نفسیاتی اور سوچن دے اس طرح دے، اوہناں ساریاں نوں لے کے تے کوئی ایسیاں چیزاں لکھیاں جاؤن کہ جہڑا ساڈا آج دا نوں ہے پچھ اوہ ایہہ سمجھے کہ میری زبان دے وچ کجھ ایسا لکھیا جا رہا اے، کہ جہڑا بالکل ماڈرن زمانے دی جہڑیاں منگاں نے، لوڑاں نے، تھوڑاں نے، اوہدے بالکل اوہدے حساب نال اے۔ تے اس طرح دا ادب جہڑا اے، اوہ لکھیا جانا چاہیدا اے، نوں ادب، پڑھ کے، پڑھنا وی چاہیدا ہے، نوں تکنیک وی آؤنی چاہیدی ہے پر جہڑی رولیت اے، اوہ وی نال نال ساڈے چلنی چاہیدی اے، فیر ای چنگا ادب جہڑا اے، جہڑا اے، اوہ لکھیا جائیگا۔ تے دوسری ایہہ ہے کہ جہڑی ساڈے دوواں پاسے پنجاب، پنجابی دے وچ جو لکھیا جا رہا اے، اوہدا اک دوسرے دے پاسے جہڑا چنگا ادب ہے، اوہوں، جہڑا، شاہ مکھی وچ لکھیا جائے، اوہ گور مکھی وچ ہووے، جہڑا گور مکھی وچ لکھیا جا رہا ہے، اوہ شاہ مکھی دے وچ لکھیا جاوے۔ اور اسے طرح جہڑا چنگا ادب اے، اوہ نوں انگریزی وچ ٹرانسلیشن ہووے، تاں جے باقی دنیاں نوں وی ایہہ پتہ لگے کہ پنجابی دے وچ کس طرح دی چیزاں لکھیاں جا رہیاں نے۔

اک چیز ایہ ہے کہ جیہڑی زبان ہے، اوہدے وچ، جس طرح سرکاری پدھر تے زبان واسطے کچھ نہیں ہو رہا، ساڈے پاسے خاص کر، پنجابی زبان واسطے کچھ نہیں ہو رہا، انہوں علاقائی زبان کہہ کہ انہوں پیچھے کر دتا گیا، اتھوں دے پنجابی ادبی بورڈ جویں کوئی کم کردا ہے، اوہ نوں گرانٹ نہیں ملدی ایسے طرح لکھاریاں دے واسطے کچھ نہیں اسٹھ کیتا جاندا لیکن اوہدے نال نال جیہڑے لوک نے پنجابی، اوہناں اچ وی اک غلط چیز ہے کہ اوہ وی آج کل اپنے پچیاں نال اردو بولدے نے، یا جیہڑیاں بہت پڑھیاں لکھیاں فیملیاں نے، اوہناں دی اے وے کہ اوہ انگریزی بول رہے نے، تے پنجابی دے نال جیہڑا پنجابیاں دا اپنا وی وتارا اے، اوہ وی کوئی ایڈا چنگا نہیں، کہ اوہ اپنے پچیاں دے نال، اپنے بالاں دے نال پنجابی بولن۔ صرف پنجابی میوزک یا پنجابی دے وچ جیہڑے گیت نے، اوہ گا لیں نال یا سن لیں نال، یا نال اپنے ویساواں دے اتے نچن نال پنجابی زبان نہیں بچے گی۔ پنجابی زبان پچنا وی تاں اے اور اوہنے اگے ودھنا وی تاں اے کہ جے پنجابی سچی مچی اپنے اندروں اوہ کہن کہ سانوں پنجابی نال جے پیار اے، تاں اوہ اپنا ایہدا، اوہ ظاہر وی ہونا چاہیدا ہے، اوہ اپنے پچیاں نوں اگلی پیڑی دے نال، اوہ پنجابی بولن۔